

Конспект за кандидат-докторантски изпит ДП Археология
(Късноантична и средновековна археология)

1. ВЪПРОС 1: Възникване и развитие на научния интерес към Късната античност. Изворова база за изучаване на късноантичната епоха. Същностни черти на късноантичната епоха. Хронология и периодизация. Антично наследство и християнска култура.
2. ВЪПРОС 2: Управленско-административна структура на Римската империя през Късната античност. Диоклецианово-Константинова реформа. Армията през Късната античност.
3. ВЪПРОС 3: Аграрна икономика и аграрна среда през късната античност. Видове производства, средства и организация на производството, производствени центрове. Вили, викуси, села: характеристики и проблеми на идентификацията. Аграризация на градовете и кастелите.
4. ВЪПРОС 4: Градът на прага на Късната античност Наследството на Принципата. Упадъкът на *сигіае* и „краят на класическия град“. Новите структури на властта. Диоклецианово-Константиновата реформа и отражението ѝ върху градската структура. Нуждите на армията и градовете. Град, не-град, село, крепост. Проблеми на идентификацията и разграничението на компонентите на селищната мрежа през късната античност.
5. ВЪПРОС 5: Битовата керамика през Късната античност. Импортната битова керамика. Трапезни съдове и лампи. Класификация и хронология. Производствени центрове. Местната битова керамика. Кухненски, трапезни, хранилищни съдове и лампи. Класификация и хронология. Технология.
6. ВЪПРОС 6: Амфорите през Късната античност. Амфорите като археологически извор. Класификации и типологии, хронология. Производствени центрове и разпространение.
7. ВЪПРОС 7: Занаяти през Късната античност. Керамично производство. Битова и строителна керамика – производствени съоръжения, производствени центрове, организация на производството. Рударство и металообработка. Инструментариум, производствени съоръжения, производствени центрове, организация на производството. Други занаяти и домашни производства.
8. ВЪПРОС 8: Християнският храм през Късната античност. Възходът на християнството. Произход и ранна история на християнския храм. Християнският храм през Късната античност. Съставни части на християнския храм. Християнска литургия. Проблемът за триделния олтар. Типове раннохристиянски църкви. Базилики и църкви с централен план.
9. ВЪПРОС 9: Християнизация на града през Късната античност. Християнството като фактор за измененията в градското устройство. От „античен“ към „християнски“ град.

„Покръстване“ на езическите храмове. Християнството като фактор за съхраняване на градската култура през Късната античност. Епископът – *defensor civitatis*.

10. ВЪПРОС 10: Християнизация на аграрната среда. Християнството като фактор за заличаване на разликите между града и селото. Раннохристиянско монашество и манастири.
11. ВЪПРОС 11: Християнизация на „отвъдното“. Погребални съоръжения през късната античност. Гробни съоръжения, украса, инвентар.
12. ВЪПРОС 12: Външен натиск и трансформация на града. Варварските нападения като фактор за трансформация на градската среда. Милитаризацията на градовете. Редукцията на укрепената градска площ.
13. ВЪПРОС 13: Външен натиск и трансформация на аграрната среда. Варварските нападения като фактор за трансформация на аграрната среда. Изчезването на вилите и откритите селища – резултат на заплахата и/или вътрешни промени в късноримското общество. Милитаризацията на селата. Промяна в топографията, облика и стопанските им характеристики.
14. ВЪПРОС 14: Резултатът от трансформацията. Характер и облик на селищната мрежа към края на късната античност. Упадък на града, възход на селото и кастела? Проблемът за 900-те града на Хиерокъл. Новите градове – отглас от античността или предвестници на средновековието? Проблемът за края на късноантичния селищен модел.
15. ВЪПРОС 15: Славяните и Византия. Раннославянското заселване на юг от Долен Дунав. Проблемът със завареното население.
16. ВЪПРОС 16: Трансформирането на късноантичното наследство в Средновековна България. Пътища и комуникации. Селищна структура през Ранното средновековие на север от Стара планина. Проблемът за произхода на българската монументална архитектура.

Литература:

Д. Алексиева. Ротондата „Св. Георги“ – днес и в литературата. – В: Сб. Сердика – Средец – София, Т. 3., 1997, 317–322.

Археология на българските земи (редактор Р. Иванов). С., Т.
1, 2004.

Археология на българските земи (редактор Р. Иванов). С., Т.
2, 2006.

Археология на българските земи (редактор Р. Иванов). С., Т. 3,
2008.

Й. Атанасова, Г. Кабакчиева, А. Йоцова, Г. Кузманов, К. Димитров. Кастра Мартис, квадрибургий и кастел. – РП, XXXIII, С. 2005.

П. Балабанов, Ст. Бояджиев, Н. Тулешков. Крепостното строителство по българските земи. С. 2000.

А. Б. Биернацки, Е. Ю. Кленина. Епископский комплекс V–VI вв. в Нове (Свиштов) в Болгарии. –
РА, 2003, 3, 82–97.

С. Бобчев. Крепостните кули с издаден остър ръб и значението им за укрепяването на античните градове. – ИАИ, 1951, 24, 103–145.

С. Бобчев. Смесената зидария в римските и ранновизантийските строежи. С. 1952.

С. Бобчев. Смесената зидария в римските и ранновизантийските строежи. Нова серия от късноантични зидове със смесена зидария известни след 1952 г. – ИАИ, 1961, 24, 153–202.

Ст. Бояджиев. Архитектурният образ и предназначението на късноантичната сграда под „Кореком“ в София. – Археология, 2001, 1–2, 70–78.

Ст. Бояджиев. Нови данни за Хисарските стени. – ИАИ, 1967, 30, 101–111.

Ст. Бояджиев. Принос към историята на крепостната стена на Сердика. – Археология, 1959, 3–4, 35–45.

Ст. Бояджиев. Раннохристиянска църква край с. Голямо Белово, Пазарджишки окръг. – Археология, 1969, 3, 10–21.

Ст. Бояджиев. Архитектурният образ на Еленската църква край Пирдоп. – Приноси към българската археология, 1992, 1, 31–34.

Ст. Бояджиев. Софийската църква „Св. София“. – В: Сб. Изследвания в чест на акад. Д. Дечев, по случай 80 годишнината му. С. 1958, 611–630.

Ст. Бояджиев. Софийската църква „Св. София“. С. 1967.

Ст. Бояджиев. Раннохристиянският храм „Св. София“. С. 1996.

Ст. Бояджиев. Сердика. – В: Римски и ранновизантийски градове в България, Т. I, С. 2002, 125–180.

Ст. Бояджиев. Раннохристиянската църква „Св. София“ в София. – В: Ст. Бояджиев, В.-Н. Динова-Русева, Г. Бакалов, М. Младенова. Раннохристиянски храм „Св. София“ – Премъдрост Божия. С., 2009, 9–45.

Л. Вагалински. Още веднъж за т. нар. „цирков афиш“ от Сердика. – ГНАМ, 10, 1997, 237–242.

Л. Вагалински. Излъсканата керамика от I – началото на VII в. южно от Долен Дунав (България). С. 2002.

М. Ваклинова. Погребения от периода на Великото преселение при Плевен. – В: Проблеми на прабългарската история и култура, С. 1989, I, 129–142.

В. Велков. Градът в Тракия и Дакия през късната античност IV–VI в. Проучвания и материали. С. 1959.

- В. Велков. Исторически извори за крепостните кули с издаден ръб. – ИАИ, 1951, 24, 147–151.
- Ив. Велков. Релеф с циркови игри от София. – ИБАИ, 1921/22, 1, 21–30.
- Ив. Венедиков, Т. Петров. Църквата “Св. Георги в София. – В: Сб. Сердика, Т. I, 1964, 80–89.
- Ю. Вълева. Елитната жилищна архитектура в диоцез Тракия (IV–VII в.) – В: Изследвания в чест на Ст. Бояджиев. С., 2011, 17–56.
- Ю. Вълева. Декоративни и иконографски особености на погребалната живопис (IV–VI в.). – Изкуство, 1984, 1, 20–25.
- Ю. Вълева. Сцената Погребално угощение в Пловдивската гробница. – Проблеми на изкуството, 1985, 2, 46–56.
- Ю. Вълева. Ангелология и архангелски изображения. – Проблеми на изкуството, 1987, 2, 33–38.
- Ю. Вълева. Римската живопис в балканските провинции. – Проблеми на изкуството, 1991, 3, 39–46.
- Ю. Вълева. *Ελεῖαι γὰρ σταυρῶ η ἀναστασις*: Кръстът – сотирологичен символ. – Проблеми на изкуството, 1996, 2, 49–55.
- Б. Геров. Романизмът между Дунава и Балкана от Хадриан до Константин Велики. – ГСУ ФФ, 1950–1952, 47, 17–122; 1952–1953, 48, 307–415.
- М. Деянова-Ваклинова. Каменната декоративна пластика от ранновизантийската епоха в България IV–VI в. Автореферат. С. 1980.
- Д. Ил. Димитров. Ранновизантийско златно съкровище от Варна. – ИВАД, XIV, 1963, 65–79. Д. Ил. Димитров. Раннохристиянски релефи от Варненско. – Археология, 1961, 2, 17–21.
- Д. Ил. Димитров. Кемпфери и йонийски кемферови капители от ранновизантийската епоха във Варненския музей. – ИАИ, 30, 1967, 41–56.
- Д. П. Димитров. Две изображения на Добрия пастир от България. – ИИД, 19–20, 1944, 40–49.
- Д. П. Димитров. Стил и дата на стенописите от късноантичната гробница при Силистра. – Археология, 1961, 1, 10–21.
- Д. П. Димитров, М. Чичикова. Късноантичната гробница при Силистра. С. 1986.
- В. Димова. Античен некропол при с. Пейчиново, Русенско. – ИНМ Русе, II, 1966, 11–22.
- В. Динчев. Поселищно развитие през късноантичната епоха (IV–VI в.) в Тракия и Дакия (по археологически данни) Автореферат С. 1996.
- В. Динчев. Римските вили в днешната българска територия. С. 1997.
- В. Динчев. Аграрните селища от римската епоха в днешна България. – Археология на българските земи. Т. 2, 2006, 77–124.
- В. Динчев. По въпросите на религията и етническата принадлежност на селското население в днешната българска територия през IV в. сл. Хр. – *Studia Archaeologica, Suppl. II*, 2002, 136–157.
- В. Динчев. Късноримската резиденция *Scretisca* и ранновизантийското селище *Кратискара*. (Археологическите проучвания в м. Градището край гр. Костинброд през

1990–1994 г.) РП, XXX, С. 2003.

В. Динчев. Селото в днешната българска територия през ранновизантийската епоха. – Сборник в чест на проф. Маргарита Тачева, С. 2002, 156–163.

В. Динчев. Селата в днешната българска територия през римската епоха (I – кр. на III в.) – ИНИМ, XI, 2000, 185–219.

В. Динчев. Селата в днешната българска територия през късноримската епоха (края на III – края на IV в.). – ИАИ, XXXIX, 2006, 243–270.

В. Динчев. Полуградските неукрепени селища през римската, късноантичната и ранновизантийската епоха (I – нач. на VII в.) в днешните български земи. – История, 1996, 3–4, 99–104.

В. Динчев. Аграрните селища от римската епоха в днешна България. – В: Археология на българските земи, т. 2, 2006, 97–124.

В. Динчев. Новите късноримски центрове на Scythia и Moesia Secunda. – Сборник в памет на В. Велков. С., 2009, 414–448.

В. Динчев. Късноантични обществени складове от Tracia и Dacia. – В: Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis, suppl. IV, Stephanos Archeologicos in honorem Professoris Ludmil Getov, S. 2005, 277–295.

В. Динчев. Към характеристиката на представителната късноантична жилищна архитектура в Thracia и Dacia. – ГАИМ, 2, 2002, 206–241.

В. Динчев. Обществените бани на Serdica. – В: Изследвания в чест на Ст. Бояджиев. С., 2011, 101–124.

В. Динчев. Античните градски площадни комплекси и тяхната съдба през късната античност: Serdica. – Археология, 2010, 3–4, 24–40.

В. Динчев. Към характеристиката на градоустройството на Сердика. – Археология, 2011, 1, 61–77.

В. Динчев. Археологическо проучване на Хемските порти (в м. Гермето при с. Голица, Варненска област) през 2005 г. – РП, 37, С., 1007 г.

В. Динчев. Ранновизантийският град на хълма Царевец, Велико Търново. – Studia archaeologica, Supplementum I, С. 2003, 384–429.

В. Динчев. Ранновизантийските крепости в България и съседните земи (в диоцезите Thracia и Dacia). София 2006, 47–50.

В. Динчев, Г. Кузманов, П. Владкова, А. Чолакова, Цв. Попова. Българо-британски разкопки на Градището при с. Дичин, Великотърновска област 1996–2003 (резултати от проучванията на българския екип). – РП, XXXIX, С., 2009.

И. Досева. Ранновизантийските олтарни прегради в Тракия и Дакия. – Проблеми на изкуството, 2002, 3, 9–18.

И. Досева. Конструкция и декорация на ранновизантийските олтарни прегради в контекста на църковния интериор. (Според паметниците от територията на съвременна България през IV – VI в.). – Проблеми на изкуството, 2005, 3, 20–29.

И. Досева. Релефите от Осеново. За възможната употреба на лъжички за причастие през V–VI в. – В: Terra Antiqua Balkanica et Mediterranea. Сборник в чест на Александър Минчев. Варна, 2011, 359–376.

И. Досева. Ранновизантийските амвони от територията на съвременна България: образци

и адаптации. – В: Изследвания в чест на Ст. Бояджиев. С., 2011, 139–160.

Цв. Дремсизова-Нелчинова. Вилата край с. Мадара, Шуменски окръг. РП, XI, 1984, 74–126.

Б. Думанов. Късноантични пръстени с гръцки и латински надписи от Тракия и Дакия. – *Studia protobulgarica et mediaevalia Europensia*. Материали от юбилейната научна конференция в чест на 100-годишнината на чл. кор. проф. д-р В. Бешевлиев В. Търновор 12–15. 05. 2000г.София, 2003.

Б. Думанов. Възпоменателните съдове на император Лициний и „Войната на императорите и образите“ от ранния IV в. – В: *Studia in honorem Aleksandrae Dimitrova-Milcheva*. Югоизточна Европа през Античността VI в.пр. Хр.–началото на VII в. сл.Хр. С., 2008, 480–491.

Б. Думанов. Относно датата на деценалията на император Лициний и съдбата на сребърните *donata*. – В: *Heros Hephaistos. Studia in Honorem Liubae Ognenova-Marinova*. София, 2005, 480– 484.

Б. Думанов. Късноантичното ювелирство в диоцезите Тракия и Дакия (4–7 в.) Автореферат. С., 2003.

М. Иванов. Късноантичният балнеум под църквата „Св. Георги“ в София – *addenda et corrigenda*. – *Археология*, 2010, 3–4, 123–128.

Р. Иванов. Долнодунавската отбранителна система от Дортикум до Дуросторум от Август до Маврикий. С. 1999.

Р. Иванов, Г. Атанасов, П. Донеvски. Античният Дуросторум. История на Силистра. Т. I, Силистра – София, 2006.

Т. Иванов. Късноантичното крепостно строителство по нашите земи. – *Археология*, 1973, 4, 11– 23.

Т. Иванов. За някои преустройства на укрепителната система през ранновизантийската епоха (5–6 в.) – *Археология*, 1973, 1, 24–34.

Т. Иванов. *Абритус*. I, С. 1980.

Т. Иванов, С. Бобчев. Разкопки върху площта на хотел „Балкан“ в центъра на София през 1952– 53 г. – *Сб. Сердика*, Т. I, 1964, 33–37.

Кабиле. Т. I–II. С. 1982–1991.

В. Кацарова. Пауталия и нейната територия през I–VI в. В. Търново, 2005.

Ч. Кирилов. Редукцията на укрепената градска площ през късната античност. Размисли относно края на „античния град“. – *ИИМ – Кюстендил*, 2004, 10, 173–234.

Н. Кирова. Късноантична баня в северното разширение на Сердика. – *Археология*, 2005, 1, 41– 54.

Г. Кузманов. Късноантична баня в Никополис ад Нестум. – *Археология*, 1994, 2, 24–34.

Култура Византии. Т. 1, М, 1984.

Г. Курбатов. Основные проблемы внутреннего развития ранневизантийского города (IV–VII вв.). Л. 1971.

Н. Лазаров. История византийской живописи. М. 1986.

И. Лозанов. Кабиле през късноелинистическата и римската епоха: проблеми на селищното развитие – II в. пр.Хр. – IV в. сл.Хр. – В: IV международен симпозиум

- „Кабиле“. Поселищен живот в древна Тракия. Ямбол, 2006, 145–176.
- Н. Мавродинов. Гробница от IV в. сл.Хр. в Пловдив. – ГНБП, 1927, 21–49.
- Н. Мавродинов. Византийската архитектура. С. 1955.
- К. Маджаров. Диоклецианопол. С. I, 1993.
- К. Марков. Духовен живот в българските земи през късната античност (IV–VI век) С. 1995.
- Ал. Минчев, П. Георгиев. Раннохристиянска гробница със стенописи край с. Осеново. – ИИМВ, 1981, 17 (32), 9–17.
- Кр. Миятев. Декоративната живопис на Софийския некропол. С. 1925.
- Д. Николов. Кабиле през късната античност (IV–VII в.) – В: *Studia archeologica. Suppl. I*, Сборник в памет на П. Горбанов. С., 2003, 318–322.
- Д. Овчаров. Византийски и български крепости V–X в. С. 1982.
- Д. Овчаров. Ранновизантийското крепостно строителство по нашите земи (V–VII в.) – ИБИД, XXIX, 1974, 223–248.
- Д. Овчаров. Протейхизмата в системата на ранновизантийските укрепления по нашите земи. – Археология, 1973, 1, 11–23.
- Д. Овчаров. Ранновизантийските порти. Архитектурно-конструктивни решения. – В: Тракия и Хемимонт. IV–XIV в. Т. 1, Варна, 2006, 19–26.
- Д. Овчаров. Скулптурен портрет от римската епоха в Търговищкия музей. – МПК, 1967, 4, 17–19.
- Д. Овчаров. Ранновизантийската култура по българските земи IV–VI в. С. 2008.
- Д. Овчаров, М. Ваклинова. Ранновизантийски паметници от България. С. 1978.
- Л. Огненова. Сребърни съдове от деценията на император Лициний. – В: Сб. в чест на Г. Кацаров (ИАИ 19), 1955, 233–243.
- В. Попова-Мороз. За функцията на два раннохристиянски паметника от историческия музей в Оряхово. – Проблеми на изкуството, 2002, 3, 19–24.
- В. Попова-Мороз. Римски и раннехристиянски мозайки Болгарии (II–VI вв.). Автореферат. М. 1974.
- В. Попова-Мороз. Старохристиянски мозайки в България. – Изкуство, XXIII, 1973, 7, 25–29.
- В. Попова-Мороз. 24 древни мозайки от България. С. 1987.
- В. Попова-Мороз. Силистренската гробница и Късноконстантиновата епоха. – Проблеми на изкуството, 1991, 1, 42–49.
- В. Попова. Веризъм и художествен модел в стенописите на Силистренската гробница. – In: *Phosphorion. Studia in Honorem Mariae Čičikova*. С., 2008, 452–464.
- В. Попова-Мороз. Хронология и стил на мозайките под „Св. София“ в София. – Във: Сердика–Средец–София. С. 2010, т. 5., 161–169.
- В. Попова-Мороз, И. Луканова. Сребърен бюст на тетрарх от България. – Проблеми и византийски пръстени. – ИБАИ, II, 1911.

Перник, Т. 1. С. 1981.

Римски и ранновизантийски градове в България, С, I, 2002.

Римски и ранновизантийски градове в България, С, II, 2003.

Римски и ранновизантийски градове в България, С, III, 2008.

Л. Русева-Слокоска. Пауталия. Т. I. С. 1989.

Ст. Станев, Ж. Здравков. Πολλά τα ετη του Πατριарχου. За една акламация на сердикийската църква „Св. София“. – Археология, 2001, 1–2, 20–29.

М. Станчева. Вила рустика в кв. Обеля в София. – Археология, 1981, 1, 52–71.

М. Станчева. За Константиновия квартал в Сердика. – В: Сб. Сердика – Средец – София. Т. 2, 1994, 53–79.

Г. Табакова-Цанова. Късноантичен некропол в м. Стражата край Плевен. – ИНИМ, III, 1981, 102–179.

С. Торбатов. Функционално и типологическо съдържание на късноантичната фортификационна терминология. – Археологически вестни, 2000, 1, Приложение № 3.

С. Торбатов. Укрепителна система на провинция Скития (кр. на III–VII в.) С. 2002.

Б. Филев. Софийската църква „Св. София“. С. 1913.

Б. Филев. Софийската църква „Св. Георги“. С. 1933.

Н. Чанева-Дечевска. Раннохристиянската архитектура в България IV–VI в. С. 1999.

М. Чичикова. Mensa sacra от Nicopolis ad Nestum. – ИАИ, 1972, 33, 245–258.

К. Шалганов. Нови данни за архитектурната предистория на базиликата “Св. София” в София. – В: Πίτυη – Изследвания в чест на проф. Ив. Маразов. С. 2002, 582–592.

К. Шалганов. Археологически проучвания под базиликата „Св. София” в София през 1991–2002 г. – В: Heros Heraistos. Studia in honorem Liubae Ogdenova-Marinova. В. Търново, 2005, 468–479.

К. Шалганов. Гробницата на Хонорий и надгробната плоча на Паладий – две нови свидетелства за раннохристиянска Сердика. – В: Studia in honorem Aleksandrae Dimitrova-Milcheva. Югоизточна Европа през Античността VI в. пр.Хр. – началото на VII в. сл.Хр.С., 2008, 439–454.

И. Щерева, К. Вачева, Д. Владимирова-Аладжова. Туида – Сливен. – РП, XXVIII, С. 2001.

V. Bavant, V. Ivanisevic. Iustiniana Prima – Caricin Grad. Belgrade, 2003.

A. Biernacki. Acity of Christians: Novae in the 5-th and 6-th C. AD. – Archeologica Bulgarica, 2005, 1.

V. Bozilova. Fouilles d'un esemble architectural a Kostinbrod – ИАИ, 1987, 37, 75–81.

D. Claude. Die byzantinische Stadt in 6. Jahrhundert. Munchen. 1969.

- M. Dalton. *Byzantine art and archaeology*. Oxford. 1911.
- Der Limes an der Unteren Donau von Diokletian bis Heraklios.
- S. 1999. Ch. Diel. *Manuel d'art byzantin*. V. I. Paris. 1925.
- D. P. Dimitrov. Ein frühbyzantinischer Sandsteinkopf im Nationalmuseum zu Sofia. – ИБАИ, 1938, 12, 304–313.
- V. Dintchev. Zikideva – an example of early byzantine urbanism in the Balkans. – *Archeologia Bulgarica*, 1997, 3, 54–77.
- V. Dintchev. On the ethno-cultural teatures of the village population on the present Bulgarian Territory in the 4-th century ad. – *Arch. Bulgarica*, 1998, 2, 64–87.
- V. Dintschev. Gesellschaftliche Komponenten der frühbyzantinischer befestigter Siedlungen auf dem Territorium des heutigen Bulgarien. – In: Wendel M. Karasura. Bd. I (Schriften des Zentrum für Archäologie und Kulturgeschichte des Schwarzmeerraumes, I) Weissbach, 2001, 217–235.
- J. Ebersolt. *Monuments d'architecture byzantine*. Paris. 1934.
- B. Gerov. Die Gotische Invasion in Mösien und Thrakien unter Decius im Lichte der Hortfunde. *Acta Antiqua Philipopolitana*, 1963, 127–146.
- A. Grabar. *La peinture byzantine*. Geneve. 1953.
- A. Grabar. *Sculptures byzantines de Constantinople (IV–X siecles)*. Paris, 1962.
- A. Grabar. *Le premier art chretien (200–395)*. Paris. 1966.
- A. Grabar. *L'age d'or de Justinien*. Paris. 1966.
- J. Hayes. *Late Roman Pottery*. London. 1972.
- G. Kuzmanov. A Residence from the Late Antiquity im Raziaria (Dacia Ripensis) – *Archeologia Bulgarica*, 2000, 1, 27–43.
- J. Meischner. Zwei Porträttypen Kaiser Diokletians. –In: *The Roman and Late Roman Sity*. C. 2002, 356–360.
- A. Mincev. Early Christian Bronses in the Varna Museum. – ИHMB, 1991, 27 (42), 11–19.
- A. Minchev. The „Hous of Antiope“ – a Late Roman Residential House with Mosaics at Marcianopolis (Devnya, Bulgaria). – In: *The Roman and Jate Roman City. The International Conference (Veliko Turnovo 26-30 July 2000)*. S., 2002, 245–254.
- A. Mincecv. *Early Christian Reliquaries from Bulgaria (4th – 6th century AD)*, Varna, 2003.
- Mitteilungen zur christlichen Archäologie*. Verlag der Esterreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien 1999, 5.
- A. Petre. *La romanité en Skythie Mineur (IIe–VIIe siècles n.e.)*.– *Recherches archéologiques*. Bucarest, 1987.
- R. Pillinger. Früchristliche Malerei in der heutigen Volksrepublik Bulgarien. – In: *Spätantike und frühbyzantinische Kultur Bulgariens zwischen Orient und Okzident*. Wien 1986.
- R. Pillinger, A. Pülz, H. Vettters. *Die Schwarzmeerküste in der Spätantike und im früher Mittelalter*. 1992.
- R. Pillinger, V. Popova, B. Zimmerman. *Corpus der spätantiken und früchristlichen Wandmalerei Bulgariens*. Wien, 1999.

V. Popova-Moroz. Late antiquity portrait of an Emperor from Constantia. – *Thracia*, 11, 1995, 463–470.

V. Popovic. “Desintegration und Ruralisation der Stadt im Ost-Illyricum vom 5. bis 7. Jahrhundert n. Chr.”, dans *Palast und Hütte* (Symposium der Alexander von Humboldt-Stiftung, Berlin, 25.-30. Nov. 1979), Mayence, 1982, 545–566.

G. Poulter. *Nicopolis ad Istrum*. 1999.

G. Poulter. *Nicopolis ad Istrum: a Roman, Late Roman and early Byzantine city: vol. 3: the finds and the biological remains*. 2007. Oxford: Oxbow Books.

L. Press, T. Sarnovski. *Novae. Römischer Legionslager und frübyzantinische Stadt an der unteren Donau*. – *Antike Welt*, 1999, 4, 225–243.

The Roman and Late Roman City. S. 2002.

R. Spassov, V. Kazarova, R. Mladenova, S. Filipova. *The Early Christian Basilica No. 7 at Pautalia*. – In: *Mitteilungen zur christlichen Archäologie*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien 1999, 5, 18–44.

J.-M. Spieser. „Caricin Grad, ville nouvelle“ – In: *La ville neuve, une idée de l'Antiquité?* (éd. J.-L. Huot), Paris, 1988, 221–232.

S. Uenze. *Die Spätantiken Befestigungen von Sadovec (Bulgarien)*, München, 1992.

J. Valeva. *An audience Hall Mosaic from Ratiaria: A lost Picture of Orfeus?* – *Archaeologia Bulgarica*, 2000, 1, 45–57.

K. Wessel. *Reallexikon zur byzantinischen Kunst*. Stuttgart. 1964.